

Радою, Кабінетом міністрів і Міністерством аграрної політики.

Тому 9 грудня 2010 року з метою оптимізації системи центральних органів виконавчої влади, усунення дублювання їх повноважень, для забезпечення скорочення чисельності управлінського апарату та витрат на його утримання Президент України видав Указ № 1085/2010 “Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади”, де Міністерство аграрної політики України було реорганізоване в Міністерство аграрної політики та продовольства України [11].

Мінагрополітики України стає центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується й координується Кабінетом Міністрів України.

23 квітня 2011 року Президент України своїм Указом № 500/2011 “Про Міністерство аграрної політики та продовольства України” вніс зміни до Положення про Міністерство аграрної політики та продовольства України та скасував раніше діючі Укази, зокрема статтю 1 Указу Президента України від 7 червня 2000 року № 772 “Питання Міністерства аграрної політики України”; Указ Президента України від 30 жовтня 2001 року № 1021 “Про внесення змін до Положення про Міністерство аграрної політики України”, що дало змогу проаналізувати зміни, а також зрозуміти суть проведеної адміністративної реформи.

Отже, Міністерство аграрної політики та продовольства України, що стало правонаступником Міністерства аграрної політики України, наразі є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з питань формування й забезпечення реалізації державної аграрної політики, політики у сфері сільського господарства та з питань продовольчої безпеки держави.

Література

1. Аграрне право України Підручник / За ред. О.О. Погрібного. - К.: Істина, 2007. - 448 с.
2. Про заходи щодо реформування аграрних відносин”: Указ Президента України від 18 січня 1995 р.

№ 63/95.

3. Про основні напрями розвитку агропромислового комплексу України на 1998-2000 роки”: Указ Президента України від 29 квітня 1998 р. № 389/98.

4. Про невідкладні заходи щодо реформування аграрного сектора економіки”: Указ Президента України від 03.12.1999 № 1529/99.

5. Про заходи щодо забезпечення формування та функціонування аграрного ринку”: Указ Президента України від 6 червня 2000 р. № 767/2000.

6. Питання Міністерства аграрної політики України”: Указ Президента України від 07.06.2000 № 772/2000.

7. Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 років”: Закон України від 18 січня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 2001. - № 11. - С. 52.

8. Наказ Мінагрополітики, Української академії аграрних наук і Національної академії наук України від 25 квітня 2001 р. № 114/36/165

9. Про заходи щодо прискорення розвитку аграрного ринку”: Указ Президента України від 8 серпня 2002 р. № 694/2002.

10. Про заходи щодо розвитку іпотечного ринку в Україні”: Указ Президента України від 8 серпня 2002 р. № 695/2002.

11. Про затвердження Комплексної програми розвитку аграрного ринку на 2003-2004 роки”: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 березня 2003 р. № 271.

Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади”: Указ Президента України від 09.12.2010 № 1085/2010.

Тригубенко С.М.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного,
кримінального права та процесу
Міжнародного університету бізнесу і права
Надійшла до редакції: 22.10.2014

УДК 349.2

ДО ПРОБЛЕМИ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРИНЦИПІВ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ІНОЗЕМЦІВ В УКРАЇНІ

Головко Т. В.

У статті проаналізовано теоретичні підходи до характеристики окремих принципів працевлаштування іноземців в Україні; класифікацію принципів працевлаштування іноземців в Україні проведено за таким критерієм, як сфера їх поширення; охарактеризовано загальноправові, міжгалузеві та галузеві принципи працевлаштування іноземців в Україні; запропоновано власне визначення поняття “принципи працевлаштування іноземців в Україні”.

Ключові слова: працевлаштування, принципи, працівник, іноземець, класифікація, трудове право, законність, верховенство права.

В статье проанализированы теоретические подходы к характеристике отдельных принципов трудоустройства иностранцев в Украине; классификацию принципов трудоустройства иностранцев в Украине проведено по такому критерию, как сфера их распространения; охарактеризованы общеправовые, межотраслевые и отраслевые принципы трудоустрой-

ства иностранцев в Украине; предложено собственное определение понятия “принципы трудоустройства иностранцев в Украине”

Ключевые слова: трудоустройство, принципы, работник, иностранец, классификация, трудовое право, законность, верховенство права.

This paper examines theoretical approaches to the characterization of certain principles of employment of foreigners in Ukraine; classification principles of employment of foreigners in Ukraine conducted by such criteria as the scope of their distribution; describes the common law principles of inter-industry and sectoral employment of foreigners in Ukraine; The own definition of “principles of employment of foreigners in Ukraine”

Keywords: employment principles employee foreigner, classification, labor law, the legality, the rule of law.

Працевлаштування іноземців, як одна з найважливіших конституційних гарантій особи реалізації права на

працю, повинно будуватись на певних основоположних, непорушних основах, правилах здійснення такої діяльності. При цьому і в законодавстві, і в науково-правових колах наведені засади отримали назву - принципи. Не викликає сумніву, що визначення принципів, відповідно до яких побудовано механізм працевлаштування іноземців, є одним з найважливіших питань, що необхідно розкрити задля повноцінного дослідження проблематики працевлаштування іноземців в Україні.

Окремі принципи працевлаштування в Україні були предметом наукових пошуків у працях М.Й. Бару, О.М. Бандурки, Н.Б. Болотіної, В.С. Венедіктова, О.Д. Зайкіна, І.В. Зуба, С.О. Іванова, М.І. Іншина, С.С. Каринського, О.В. Лавриненка, В.В. Лазор, Л.І. Лазор, Р.З. Лівшиця, В.Г. Ротаня, О.С. Пашкова, В.І. Прокопенка, О.І. Процевського, Л.О. Сироватської, О.Ф. Скаун, Н.М. Хуторян, Г.І. Чанишевої, О.М. Ярошенка та інших учених-юристів. Однак у вітчизняній юридичній науці питання характеристики принципів працевлаштування іноземців в Україні досліджені фрагментарно. Отже, метою статті є: окреслити коло принципів, на яких базується порядок працевлаштування іноземців в Україні й розкрити сутність таких принципів.

Працевлаштування іноземців в Україні базується, насамперед, на так званих загальноправових принципах, до яких прийнято відносити принципи верховенства права й законності. Принцип верховенства права є конституційним, оскільки знайшов своє закріплення в ст. 8 Основного Закону України. Зокрема, відповідно до наведеної норми в Україні визнається й діє принцип верховенства права [1]. Конституція України, закріпивши як один з основоположних принципів принцип верховенства права, на жаль, не розкриває його сутності. Зазначимо, що наведена ситуація стала приводом для конституційного подання й подальшого рішення Конституційного Суду України з цього питання. Так, Конституційний Суд України надав своє тлумачення принципу верховенства права у своєму Рішенні в справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання). Відповідно до зазначеного рішення Конституційного Суду України верховенство права - це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення в правотворчу й правозастосовну діяльність, зокрема в закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а містить і інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства [2]. Принцип верховенства права під час працевлаштування іноземців знаходить свій вираз, адже така діяльність повинна здійснюватись із врахуванням того, що права, свободи та інтереси цієї категорії осіб визнаються найвищою пріоритетності та їх необґрунтоване порушення в будь-якому разі не допускається.

Наступним і похідним від принципу верховенства права принципом працевлаштування іноземців в Україні виступає законність. Як справедливо зауважують у науково-правових колах, що порівняльний аналіз принципів "верховенства права" і "законності" дає змогу дійти таких висновків:

- по-перше, фізичні особи, які не мають владного чи спеціального статусу, можуть користуватись в адміністративно-процесуальних правовідносинах принципом верховенства права, відповідно до якого мають право виходити за межі дозволів формально діючого законодавства. Головне, щоб при цьому не порушувались заборонні норми права та права й свободи інших фізичних і юридичних осіб;

- по-друге, суб'єкти державного управління мають чітко діяти в межах законодавства України. Іншими словами, суворо дотримуватись принципу законності, без права виходу за межі формально встановленої компетенції [3, 70-71].

Варто зазначити, що до основних рис принципу законності в науково-правових колах відносять наступні:

- загальнообов'язковість - у цій рисі проявляється вища юридична сила законів, оскільки припис норм є обов'язковим для всіх суб'єктів права, незалежно від майнового статусу, незалежності щодо державної влади, тощо;

- універсальність, тобто положення законів регулюють суспільні відносини незалежно від місця й часу виникнення суспільних відносин;

- обґрунтованість - положення законів мають об'єктивний характер, вони насправді спрямовують суспільні відносини у вигідні для суспільства напрями, коли досягається баланс інтересів людини й держави;

- наявність у держави органів, які забезпечують дотримання законності [4, 192-193]. З аналізу наведеного можна стверджувати, що працевлаштування іноземців в Україні, як і будь-яка легітимна діяльність, побудова, зокрема, з урахуванням принципу законності, відповідно до якого працевлаштування вказаної категорії осіб здійснюється відповідно до чинного національного законів та інших нормативно-правових актів України, порушення яких не допускається в будь-який спосіб.

Окрім зазначених, під час здійснення працевлаштування іноземців в Україні знаходить своє відображення принцип рівності. При цьому в українській мові слово "рівність" тлумачать як рівне становище людей у суспільстві, що виражається в однаковому ставленні до засобів виробництва й у користуванні тими самими політичними та громадськими правами [5, 1224]. У Конституції України принцип рівності знайшов своє закріплення в ст. 24 і, безумовно, може й має бути застосований і під час працевлаштування іноземців в Україні. Отже, відповідно до цієї норми не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного й соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Рівність прав жінки та чоловіка забезпечується:

- наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти й професійній підготовці, у праці та винагороді за неї;

- спеціальними заходами щодо охорони праці та здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг;

- створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством;

- правовим захистом, матеріальною й моральною підтримкою материнства й дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям [1].

Окрім Конституції України, принцип рівності також

знайшов своє законодавче відображення в ст. 22 КЗпП України. Так, відповідно до наведеної норми забороняється необґрунтована відмова в прийнятті на роботу. Будь-яке пряме або непряме обмеження прав чи встановлення прямих або непрямих переваг при укладенні, зміні й припиненні трудового договору залежно від походження, соціального й майнового стану, расової та національної приналежності, статі, мови, політичних поглядів, релігійних переконань, членства в професійній спілці чи іншому об'єднанні громадян, роду й характеру занять, місця проживання не допускається [6].

Ще одним загальноправовим принципом працевлаштування іноземців в Україні виступає принцип гуманізму. Своє законодавче закріплення цей принцип знайшов у положеннях Конституції України. Так, відповідно до ст. 21 Основного Закону України всі люди є вільні й рівні у своїй гідності та правах. Права й свободи людини є невідчужуваними та непорушними [1]. Як справедливо було зазначено, гуманізм - це чуйне ставлення до людини, проявляється турботою про її благо, повагою до її гідності. При цьому наведений принцип під час працевлаштування іноземців проявляється в наступному:

- ставлення до людини як до особистості, а не до засобу виробництва;
- неприпустимості зневаги до людської гідності;
- неприпустимість будь-якої дискримінації особи;
- гарантована можливість розвитку особистості людини в трудових відносинах;
- забезпеченість рівності жінки й чоловіка в трудових відносинах;
- комфортність трудової діяльності;
- державний захист (заступництво) тих, хто не може на рівних конкурувати на ринку праці (інваліди, працівники з сімейними обов'язками, молоді фахівці тощо) [7, 42].

Окрім указаних загальноправових принципів працевлаштування іноземців в Україні, необхідно також розглянути міжгалузеві принципи, згідно з якими побудована така діяльність. При цьому до міжгалузевих принципів слід віднести такі, відповідно до яких будуються правовідносини не тільки з працевлаштування іноземців в Україні, а й інші правовідносини у сфері зайнятості. Так, відповідно до ст. 15 Закону України "Про зайнятість населення" державна політика зайнятості населення базується на принципах:

- 1) пріоритетності забезпечення повної, продуктивної та вільно обраної зайнятості в процесі реалізації активної соціально-економічної політики держави;
- 2) відповідальності держави за формування та реалізацію політики у сфері зайнятості населення;
- 3) забезпечення рівних можливостей населення в реалізації конституційного права на працю;
- 4) сприяння ефективному використанню трудового потенціалу й забезпечення соціального захисту населення від безробіття [8].

Також у науково-правових колах виділяють такі міжгалузеві принципи трудового права, як свобода праці, заборона використання примусової праці, соціально справедливості. Так, розглядаючи принцип свободи, праці варто зазначити, що під словом "свобода" розуміють відсутність політичного й економічного гноблення, утиску та обмежень; життя, існування без залежності від кого-небудь, можливість поводитися на свій розсуд; можливість діяти без перешкод і заборон у якій-небудь галузі; легкість, відсутність утруднень у

чому-небудь [5, 1300]. При цьому в юридичній енциклопедичній літературі наголошують на тому, що свобода - це суб'єктивна можливість людини й громадянина здійснювати або не здійснювати певні дії, засновані на його конституційних правах і свободах. Основними постулатами вчення про свободу є такі: усі люди вільні від народження й ніхто немає права відчужувати їхні природні права. Забезпечення й охорона наведених прав - головне призначення держави. Свобода полягає в можливості робити все, що не завдає шкоди. Свобода інших людей, отже, не може бути абсолютною, вона обмежена правами й свободами інших людей, принципами моралі, інтересами загального добробуту. Демократичне суспільство засноване на вільному балансі між свободою та соціальною справедливістю, свободою та державними інтересами. Межі свободи можуть бути визначені тільки правовим законом, який і є її мірою [9, 805]. Принцип свободи праці походить з конституційного положення про те, що кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується [1].

Принцип заборони використання примусової праці полягає в тому, що відповідно до ст. 43 Конституції України використання примусової праці забороняється. Разом з тим, не вважається примусовою працею військова або альтернативна (невійськова) служба, а також робота чи служба, яка виконується особою за вироком чи іншим рішенням суду або відповідно до законів про воєнний і про надзвичайний стан [1]. Отже, примусове залучення до праці не може бути ні за яких обставин, за виключенням надзвичайних, екстраординарних, що прямо передбачені законом. Така позиція відповідає концепції соціальної держави, де людина визнається найвищою соціальною цінністю для суспільства та держави [7, 46].

Наступним міжгалузевим принципом працевлаштування іноземців в Україні виступає принцип соціальної справедливості. Варто зазначити, що принцип соціальної справедливості отримав своє відображення в ряді нормативно-правових актів. Так, відповідно до ст. 13 Конституції України держава забезпечує соціальну спрямованість економіки [1]. У статті 94 КЗпП України вказано, що розмір заробітної плати залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці й господарської діяльності підприємства, установи, організації та максимальним розміром не обмежується. Більш того, згідно зі ст. 145 наведеного нормативно-правового акта працівникам, які успішно й сумлінно виконують свої трудові обов'язки, надаються в першу чергу переваги й пільги в галузі соціально-культурного та житлово- побутового обслуговування (путівки до санаторіїв і будинків відпочинку, поліпшення житлових умов і т. ін.). Таким працівникам надається також перевага при просуванні по роботі [6].

Досліджуючи галузеві принципи працевлаштування іноземців в Україні, варто зазначити, що до них у науково-правових колах відносять наступні:

- свобода трудового договору;
- заборона дискримінації при регламентації трудових відносин;
- свобода вибору місця роботи й роду діяльності;
- забезпечення єдності та диференціації правового регулювання;
- принцип колективно-договірного регулювання трудових відносин;

- дотримання дисципліни праці та підпорядкування суб'єктів трудових відносин певному правовому режиму;
- оптимальне поєднання централізованого й локального правового регулювання;
- отримання винагороди відповідно до якості й кількості затраченої людиною праці;
- принцип обов'язковості відшкодування працівникові шкоди, завданої в процесі трудової діяльності;
- матеріальне забезпечення працівника в разі втрати працездатності;
- рівність усіх працездатних осіб у трудових правах і особливий державно-правовий захист трудових прав жінок, молоді, інвалідів;
- принцип захисту від безробіття та сприяння в працевлаштуванні одночасно виступає як галузевий принцип трудового права і як одне з основних прав громадян у соціальной державі;
- участь трудового колективу та окремих працівників в управлінні виробництвом;
- принцип стабільності трудових відносин (укладаючи трудовий договір, працівник прагне передусім мати постійне джерело засобів до існування);
- захист працівника від свавілля роботодавця;
- принцип матеріальної підтримки державою роботодавця у всебічному розвитку працівника;
- принцип забезпечення справедливих умов праці, що відповідають вимогам безпеки та гігієни, передбачає право на відпочинок, включаючи обмеження робочого часу;
- забезпечення права на об'єднання роботодавців для захисту інтересів у процесі трудової діяльності й об'єднання працюючих у професійні спілки для захисту професійних інтересів;
- принцип забезпечення захисту трудових прав, ведення індивідуальних і колективних трудових спорів з використанням встановлених законом способів їх вирішення, включаючи судовий захист [10, 84; 7, 39-40].

У контексті наведеного зауважимо, що розглянуті галузеві принципи працевлаштування іноземців в Україні переважно походять від загальноправових і міжгалузевих принципів. Зазначимо, що наведений перелік принципів працевлаштування іноземців в Україні не є вичерпним і не претендує на абсолютність, окремі з принципів можуть бути розділені на більш дрібні або ж навпаки об'єднані з іншими.

Отже, принципи працевлаштування іноземців являють собою закріплені на нормативно-правовому рівні основоположні, забезпечувані державою, керівні заса-

ди, відповідно й на основі яких здійснюються наведена діяльність. Варто зазначити, що задля всебічного дослідження принципів працевлаштування іноземців в Україні необхідно навести класифікацію та розкрити сутність окремих видів указаних принципів.

Література

1. Конституція України : від 28 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - С. 141.
2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004 // Офіційний вісник України. - 2004. - № 45. - С. 2975.
3. Адміністративне право України: Загальна частина. Академічний курс: [підруч.] / за заг ред. академіка НАПрН О.М. Бандурки. - Х.: Золота миля, 2011. - 584 с.
4. Стеценко С.Г. Адміністративне право України: навч. посіб. / С.Г. Стеценко. - К.: Атіка, 2008. - 624 с.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел.] - К.; Ірпінь: ВТФ "Перун", 2009. - 1736 с.
6. Кодекс законів про працю: Закон України: від 10 груд. 1971 р. № 322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР. - 1971. - № 50.
7. Трудове право: підручник / М.І. Іншин, В.І. Щербина, Д.І. Сіроха та ін.; за ред. проф. М.І. Іншина та доц. В.І. Щербини. - Х.: НікаНова, 2012. - 560 с.
8. Про зайнятість населення: Закон України від 5 лип. 2012 р. № 5067-VI // Відомості Верховної Ради України. - 2013. - № 24. - С. 243.
9. Великий енциклопедичний юридичний словник / [за ред. Ю.С. Шемшученка]. - К.: Юрид. думка, 2007. - 992 с.
10. Лаврів О.Я. Система принципів трудового права України. дис... к.ю.н. 13.04.2007 / Лаврів Оксана Ярославівна. К., 2006. - 211 с.

Головко Т.В.

викладач кафедри кримінального і цивільного права

юридичного факультету

Приватного вищого навчального закладу

"Європейський університет"

Надійшла до редакції: 07.10.2014